

ANDRES URRUTIA

Europa, hizkuntza gutxituen esperantza?

2013. urtea ez da, Europari dagokionez, urte lehorra eta idorra izan. Hainbatez, Europako Parlamentuan aitortu dira, beste behin ere, hizkuntza gutxituen hiztunen egoera eta nondik norakoak. Aitortu ere, ez nolanaahi eta gaingiroki, ezpada sakon eta arreta handiz. Hartara, Europako Parlatmentuak onarturiko ebazpenaren bidez, berriro ere agerian ditugu aspaldiko leloak, oraingo honetan, hala ere, egoki moldatuak. Testua eskuragarri du horretarako gogoia duenak. Hala eta guztiz ere, askoz ohargarriagoa izan daiteke testu horren ikuspegi zenbait azpimarratzea.

Bultzatzaileen artean, François Alfonsi korsikar ordezkaria eta, euskaldunei dagokienez, Izaskun Bilbao eta Inaki Irazabalbeitia diputatuak, bi-biak euskaltzale ezagunak eta aipatuak.

Ideiak, hala ere, ezagunak baina gogoratu beharrekoak (ikus testu osoa in: <http://r-p-s.info/Rapport-Alfonsi-pour-la-sauvegarde>).

Betoz, hala ere, *Jakin* irakurlearen begietara, testuaren printza batzuk, testua oso-osorik irakurtzera bultzatuko dutenak. Ezagunak izango zaizkio, dagoeneko, irakurle abisatu horri. Edozelan ere, berriro irakurtzea eta berrestea, deuseza baino, erabilgarri eta onuragarri.

Testuak testu, orain dator zailena, hau da, testu horren hizak egia bihurtzea, behin eta berriro errepikatua izan dena gauzatua eta gorpuztua ikus dezagun gure artean.

1. Hizkuntzen arteko berdintasuna:

E. Kontuan harturik Europako hizkuntza guztiak berdinak direla euren balioari eta duintasunari begira, kultura eta zibilizazioen osagai direla eta gizateriaren aberastasunari laguntzen diotela;

2. Hizkuntzaren aniztasuna kudeatzeko garrantzia, gizartearen orekarako:

F. Kontuan harturik gizarte eleanitzek, ondo elkartuta badaude eta euren hizkuntza-aniztasuna modu demokratikoan eta iraunkorrean kudeatzen badute, aniztasunari laguntzen diotela, askoz ere irekiagoak direla eta baldintza hobekak dituztela aberastasunari lagungarri izateko, hizkuntza-aniztasunari begira;

3. Orobat, gizartearen barne-kohesiorako:

N. Kontuan harturik hizkuntza-aniztasuna errespetatzea lagungarri zaiola gizarte kohesioari, berorrek indartzen baititu elkar-ulertzea, autoestimua eta ikuspegi-irekiera, eta hizkuntza-aniztasunak mesede egiten diola kulturarako sarbi-deari eta lagungarri zaiola kreatibitate eta kulturen arteko eskumenak eskuratzeari eta, gainera, herrien eta herrialdeen arteko lankidetzak sustatzen duela;

4. Ofizialtasunaz harago joan beharra:

P. Kontuan harturik Europako Batasunaren arabera hizkuntza-aniztasunak, hizkuntza ofizialak ez ezik, hizkuntza koo-fizialak, eskualdeetakoak eta estatu kideen ustez ofizialak ez direnak ere biltzen dituela; estatu kideei eskatzen zaie, oraindik egin ez badute, berretsi eta aplikatu dezatela Eskualdeetako hizkuntzen edo gutxiengo hizkuntzen Europako Gutuna; adierazten da Gutunaz baliatzea desagertzeko zorian dauden hizkuntzak babesteko, Gutuna baita gutxiengoak babesteko mekanismoetako bat; mekanismo horiek Kopenhageko irizpideetan zehazten dira eta halakoak estatu guztiek bete behar dituzte Europako Erkidegoari euren atxikimendua eman ahal izateko;

5. Hizkuntza politika baten premia:

13. Kontuan harturik hizkuntzak biziberritzeko politika hatsuzko ahalegina dela eta horretarako oinarria dela arlo des-

berdinetako plangintza koordinatua eta anitza, batez ere, hezkuntza (eskola aurreko eta lehen mailako hezkuntza aktibo garrantzitsuak direla, gurasoak eurak hizkuntza horretan formatzearekin batera), administrazioa, komunikabideetako programak (irradi- eta telebista-igorgailuak sortuz eta garatuz), arteetan eta bizitza publikoaren molde guztietan, horrek eskatzen dituela epe luzeko baliabide erabilgarriak; aintzat harturik, era berean, programa horiek egitea, eginera onen trukaketa hizkuntza erkidegoen artean eta ebaluazio prozedurak ezartzea lagundu behar direla.

6. Teknologia berrien jokamoldea:

16. Kontuan harturik teknologia berriak tresna bailagarri izan daitezkeela, desagertzeko arriskuan diren europar hizkuntzen ezaupide, zabalkunde, irakaskuntza eta bizi iraupena aldezteko.

7. Nazioarteko eta Europa mailako tresna juridikoak:

28. Estatu kideei eskatzen zaie, halakoa oraindik ez badute egin, 1992. urteko Eskualdeetako edo Eremu Urriko Hizkuntzen Europako Gutuna eta 1995. urteko Gutxiengo Nazionalen babeserako Hitzarmen Markoa sinatzea eta berrestea.

8. Eta informazio zehatza, webguneen bitartez:

36. Agerian jartzen du webgune erabilgarriak badirela, bertara bildu direla Europako Batasunaren programak, eta programa horiek eskaintzen dutela finantzaketa desagertzeko arriskuan diren hizkuntzen sustapenerako, eta Batzordeari eskatzen dio deialdi berria egitea, webgune horiek gaurkotzeko 2014-2020 eperako programekin eta gai honi buruzko informazio gehiago eman dezan, batik bat, gai honek ukitzen dituen hizkuntza erkidegoen arretarako.

Aditzaile onari, hitz gutxi!

Jean Haritschelhar zendu da

Jean Haritschelhar hil da. Hala jakin genuen irailaren hasieran. Berarekin batera joan dira, besteak beste, haren eginahal desberdinak, Jean Haritschelhar ikusi dugulako ekimen bultzatzaile hainbat arlotan: unibertsitateko irakasle,

itzultzaile, herriko alkate, kazetari, pilotazaleen buru edota plaza gizona. Horien artean, alabaina, azpimarratu beharrekoa da euskalgintzan izan dituen emaitzak.

Izan ere, Jean Haritschelhar euskarari eta euskal kulturari emana bizi izan da urte luzetan. Horretarako leku aparta izan du Euskaltzaindian, euskararen Akademiaren, bertan luze jardun baitu, zeregin eta ahalegin ugarietan. Euskaltzain oso, buruorde eta buru izan dugu luzaz Jean Haritschelhar, eta horrek egundoko ikusmira eman dio euskalgintzaren esparruan. Literatura gaitan aditua eta sona handiko iker-tzailea izanik ere, Jean Haritschelharrek ez ditu ahan-tzi edo baztertu akademia bati dagozkion gaiak, alegia, hizkuntza-ren aitzinamendua eta egokitzapena. Horretan ere, Euskaltzaindiak lantzen dituen bi arloak, *Iker* eta *Jagon*, haren xede eta helmuga izan dira, ikerketarekin batera beti landu izan baitu euskararen presentzia gizartearen zereginetan, nornahirekin eta nonahi, jakitun izanik euskara bera dela euskaldunen nortasuna eta bilgunea.

Euskal Herriko ipar zein hegoaldean ezaguna izan da Jean Haritschelharren irudia, eta irudi hori erabili du berak, behin eta berriro, euskararen mesederako emaitzak lortzeko. Mota eta pentsaera bateko nahiz besteko agintari, talde eta gizarte arduradunekin lan egin du, eta horietan guztietan nabarmendu ditu euskararen eta Akademiaren zereginak.

Nabarmendu ere, modu dotorean egin du, berari zegokion hitz egiteko erraztasuna baliatuz. Hainbatez, berarekin bat ez zetorrena begirune osoz hartzen zuen eta harekin kontuak adosteko beti prest zegoen. Hitz batez esateko, zin-zinezko zalduna, euskararen eta euskal kulturaren zalduna.

Zaldun izate horrek ekartzen zion, bestalde, pentsamolde berekoak ez zituenen errespetua eta aintzat hartzea. Hamai-katxo aldiz ibili da Jean Haritschelhar Euskal Herri osoan zehar agintariekin aspertu gabe euskararen arrazoiak ematen eta azaltzen. Euskararen ofizialtasuna behin eta berriro aldarrikatu du, eta, bere kargua utzi zuenean ere, Euskaltzaindiak Bilbon egin zion omenaldia aukera paregabea izan zuen Eus-

kaltzaindiaren eta Euskal Herriko Iparraldeko *Euskararen Erakunde Publikoaren* arteko lehen hitzarmena gauzatzeko.

Akademian bertan ere, Villasante aurreko euskaltzainbu-ruaren ildotik joan zen eta bitariko lanak bultzatu zituen, hala nola, hats luzeko egitasmoak, euskararen dialektologia- ren eta hiztegi gintzaren edo gramatikaren aldetik, literatura bera ere baztertzeke. Aldi berean, unibertsitatean hezitako euskaltzale eta euskaralari belaunaldi berriak Akademiara ekarri zituen, erakundearen geroa ziurtatu nahian.

Hitz batez esateko, zutabe sendoa eta habe gogorra, gure begien aurrean beti izango duguna.

Akarregiren esana: ba al goaz aurrera?

Egia aitortu behar badut, gero eta gutxiago ikusten dut Akarregi. Urterik urte, gero eta ezkutuago zait eta, egia esan, astirik ere ez dut hartzen berari deitzeko eta hitzordua paratzeko. Halako batean, hala ere, eta astia hartu dudala Eguzkitza lemoarraren ahozko lanak plazaratzeko, nire aurrean ikusi dut, liburuaren nondik norakoak ezagutu nahi zituela adieraziz.

Lekeitiotik ezagutuko zuen gure «Don Juan»? Nonbaiten entzuna edo aditua? Kontua ez zidan argitu. Bai, ordea, beste behin ere galdetu ea zertan den euskal kultura, ea aurre- ra joateko aukerarik duen eta abar.

Abarretan sartu gabe, autua berehala etorri da beste leku batera, alegia, murrizketa ekonomikoetara. Kezkatuta dago Akarregi, ikusten baitu urte luzeetan ehotako kultura-oiha- la arin eta laster desegin daitekeela, diru laguntzen ezaz.

Horixe da kontua, ea euskal kulturak aurrera egiteko be- har dituen makulu horiek askieyak ez ote diren, egitura sen- do eta beregaina sortzeko. Inbertsioak urritu eta badirudi, haize gaztelu bezalaxe, gure artekoa ezereztu eta deuseztatu behar dela.

Euskalgintza dago jokoan, ez beharbada erakunde zenbai- tzuetan babestu den euskalgintza, ezpada eguneroko eus-

kalgintza, hainbat elkarte, ekintzaile partikular eta enpresa txikiek gorpuzten dutena.

Aldi berean, jokoan dago bestelako kontua, alegia, euskal kulturaren transmisioarena, gure gazteak, sorkuntza kulturalerako formazioa eta dohaina dituztenak, noraezean eta ibilbide ziurraren faltan daudelako.

Horixe da Akarregiren neke-lorren iturburua, berak ere ez baitaki zer eta nola egin eta, zer esanik ez, nondik jo. Despistaturik ikusi dut Akarregi, ez, ordea, gogorik gabe. Gomendatu diot lasai hartzea, denbora beste zer edo zertan ematea... Jakina, zer esan ez dakizula eta inork sinesten ez dituen halako aholku merkeak eman dizkiot, kontsolagarri izango zaizkiolakoan.

Akarregi, hala ere, zakur zaharra da eta ez entzunarena egin du. Nolanahi ere, begien ninietan, hondo-hondoan, igarri diot betiko garra, betiko grina, betiko euskaltzaletasuna... hitz batez esateko, betiko Akarregi.

Nahikoa izango al da etsipena gainditzeko?

Laster ikusiko.¶